

MÁJUS ELSEJE

TÁRSASÁG

Fáklya

A MÁJUS ELSEJE TÁRSASÁG HÍRADÓJA

XIII. évfolyam 2. (53.) szám

ÜNNEPI KÜLÖNKIADÁS

2004. május

Május és a Remény

Azt hiszem, hogy május hónapja az új időszámítás óta az emberiség sokáig "meg nem tartott" ünnepe volt. Május a tavasz, a megújulás, a jó termést ígérő évszak volt, s az ma is. A jó munka, jó termést ígérő évszaka.

Az ipari munkások májusa a XIX. század egy tragikus eseményével kezdődött. Az amerikai *Chicagó* városában, *1886. május elsején* békés tüntetést szerveztek az ipari munkások az elviselhetetlen kizsákmányolás és a nyomor ellen, melyet a rendőrség vérbe fojtott. Munkásokat öltek az utcán, és többeket felakasztottak.

1889. július 14-ére (a francia forradalom 100. évfordulója napjára) összehívták a *II. Internacionálé* kongresszusát. A kongresszus fontos kérdéseket tárgyalt, közte a chicagói vérengzés ügyét, melyvel kapcsolatban úgy határozott, hogy *május elsejét* *harcos, nemzetközi proletárünnepé nyilvánítja*. 1890 óta, szerinte a világban így emlékeznek május elsejére, s vált ez a munkásmozgalom és a dolgozók ünnepévé.

A magyar munkások sokszor akadályoztatásba, tiltásba ütköztek, főleg a Horthy-rendszerre volt ez jellemző. Ennek ellenére a magyarok mindig megtalálták május elseje megtartásának módját. A fasizmus, s főleg Hitler térnyerése utáni időkben az értelmiség legkiemelkedőbb személyiségei közül sokan – tudósok, írók és művészek – csatlakoztak az ünneplőkhöz.

A II. világháború még be sem fejeződött, felszabadult hazánkban újra ünnepeltük *május elsejét*. A fővárosban százezrek fejezték ki örömeiket, és lelkesen vállalkoztak az ország mielőbbi újjáépítésére. Mindez szinte szervezés nélkül, csak a Rádióból értesülve, történt.

Néhány év után kissé csökkent az ünnep politikai tartalma, s helyébe a korábbinál jobban kidomborodott majális jellege.

1957. május elsejét az a **remény** hatotta át, hogy mihamarabb álljon helyre a rend, számoljuk fel a korábbi hibákat, szűnjék meg az éles politikai harc, több erőt fordítsunk a gazdaság fejlesztésére és a lakosság helyzetének javítására. Sajnos, ez csak lassan haladhatott az akkori, feszült nemzetközi helyzet

miatt. Az elmúlt évek során a május elsejék "valami egyhangúsággal" teltek el.

Most itt állunk "Európa nyitott kapui előtt" azzal az eséllyel, hogy szélesedik előttünk a világ gazdasági, kulturális és politikai értelemben is. És újra itt a remény, hogy megmutathatjuk a világnak (na jó, egyelőre Európának): kis nemzet vagyunk, de sokat megéltünk, tanultunk a távoli és közelmúltunkból. Bebizonyítjuk, hogy valóban európaiak vagyunk.

Vajon mik táplálhatják ebbéli reményeinket?

- Első dolog, hogy minden jelzőnélküli demokráciát kell teremtenünk, mely nem tűrheti a szélsőségeket, a faji, vallási megkülönböztetéseket, stb. Tagadhatatlan, hogy ez az egyik legfőbb dolog.
- Második, hogy betartva a Közösség által hozott törvényeket (ennek megalkotásában minden tagállam, mi is ott vagyunk).
- A harmadik: használjunk ki minden lehetőségünket, hogy felzárkózzunk az EU "régi" tagjainak gazdaságához. Ezt elősegítheti, ha nálunk is ki-fejlődik – a szakszervezetek, civil szervezetek közreműködésével – az a *szociális érzékenység*, amely tapasztalható az EU néhány fejlett országában.

Mindezekkel együtt szerintem, nem lesz "sétagalopp" főleg az első években. Am a már említett társadalmi szervezetek a többi ország hasonló szervezeteivel egyeztetve, együttműködve sokkal inkább segíthetnek mindazokon, akik erre akármilyen vonatkozásban rászorulnak.

Végezetül még egy megjegyzés: Bennünket, a *Május Elseje Társaság* tagjait, talán újabb mozgalmi lendületre serkent önmagában az a – feltehetően – véletlen tény, hogy **éppen május elsején** lépünk a számunkra még kicsit **reményt keltő** Európai Unióba.

Abban, azt hiszem magam is biztos lehetek, hogy jövőre már francia, olasz, német és a többi Európai Unió ország dolgozóival együtt kívánhatok mindnyájunknak **további boldogmájus elsejéket**.

Berényi Ferenc tiszteletbeli elnök
a Május Elseje Társaság Örökös Tagja

A tartalomból:

Tabák Lajos köszöntése
Orbán Péter: Terror Háza
Széchy András: Májusfa
A Szakszervezetek tanácskozása
OIB Közlemény
Nyilatkozat
A Fáklya irodalmi melléklete
Tóth Miklós:
Haza és Haladás (Melléklet)

Emlékeztető

A Május Elseje Társaság **agrárpolitikai munkabizottsága** 2004. február 17-én eszmecezerét szervezett az **Európai Unió és a szövetkezés** témakörében mintegy 20 résztvevővel.

Bevezető előadást **Dr. Magda Sándor** egyetemi tanár, az *Országgyűlés mezőgazdasági bizottságának elnöke* tartott. Utalt a magyarországi szövetkezeti mozgalom korábbi eredményeire. Az itt felhalmozott *tudás, eszköz, akarat* a további fejlődés alapja lehetett volna. Nem melleleg – a mai szóhasználatlaltal – a *vidékfejlesztésben* is fontos szerepet játszottak a szövetkezetek: sok település ma is abból él, amit az akkori TSZ-ek felhalmoztak. A mai világversenyben – véleménye szerint – középponti szerepet játszik az *üzemlélet*. Ez ma legalább 1000 ha-t kíván, de az USA-ban 20 000 ha-os üzemek is vannak. Jellemző, hogy sokan azok közül, akik annak idején minket lenéztek Nyugat-Európában a TSZ-ek miatt, most nekünk magyarázzák: milyen fontos a szövetkezés. Az Európai Unió három éven belül választút elé kerül. Néhány, szövetkezésben élenjáró kisebb ország kivételével, élesen vetődik fel az üzemméret, a struktúra kérdése. (Sajátos módon, ma egyedül a volt NDK-ban megfelelők az üzemméretetek.)

Magda Sándor beszélt a *mai magyarországi helyzetről*. Szerinte az EU-csatlakozás után a vidéken *gyors kiábrándulás*, majd *gyors felébredés* következik. Az EU követelményei szerint lényeges átrendeződések lesznek. **Elkerülhetetlen a szövetkezés, az integráció, a társulás** elterjedése. Jó példaként említette a *Tokaj-kereskedőház* tevékenységét. *(folytatás a 2. oldalon)*

(folytatás az 1. oldalról)

A bevezetőt élénk – nemegyszer a nálunk megszokott éles – vita követte. Ebben a jelen levők közel fele részt vett. Hely hiányában nem tudok jegyzőkönyvszerűen beszámolni, csupán néhány vitatémát említek.

Dr. Rajnai Gábor örömmel vesz részt az itteni szövetkezetbarát-klub munkájában. Ő maga is sokat gondolkozik azon, miért ejtettük ki a kezünk közül a szövetkezés konkrét vívmányait. Szerinte az EU-tagság lórugás-szerű hatással lesz. A baloldal nem tud megfelelő választ adni a konkrét problémákra, “esik ki a kezünk közül a vidék...” Pedig még mindig léteznek azok a bázisok, amelyekre modern agrárpolitikát lehetne építeni. Fontos *tapasztalatok*, tekintélyes *tudáscentrumok* vannak. Ezekre építve *szinte külön költség nélküli beruházás* volna megvalósítható. Külön kiemeli: *amezőgazdasági középiskolákban* folyó nevelés szellemét lehetne a jövő érdekében alakítani.

Dr. Karácsony Mihály, a MEH munkatársa azokról a törvény-előkészítési munkákról beszélt, amelyek során megpróbálják tisztázni a mai körülmények között a *szövetkezés* (1 tag – 1 szavazat) és a *társaság* (részvényelvtű) szervezeteinek mibenlétét. Ugyancsak szólt arról, hogy a “szövetkezés” fogalmát az elmúlt években lejáratták, például a különböző bűnügyi visszaélésekkel. (Hozzászólását indulatos, a szövetkezést védelmező közbeszólások kísérték.)

Szabó Dániel (Hódmezővásárhely) a vásárhelyi parasztok hangulatát, elkese-résdését idézte fel: “Addig itt nem lesz semmi, amíg a fentieket el nem zavarják...”

Somogyi Sándor és Dr. Széchy András fontos kérdéseket vetettek fel a “birtoklás”-“művelés”, a technikai ellátottság, az útlezárások, a magyar mezőgazdasági termékek piaci lehetőségei, stb. témakörökben.

Dr. Komócsin Mihály (Szeged) felidézte, hogy ma Magyarországon optimális birtokagysággal a tulajdonosok néhány ezreléke rendelkezik. A termelők ki vannak szolgáltatva a spekulánsoknak. Kétkelkedik abban, hogy 3200 faluban hogyan lehet jövedelmező *falusi turizmus* kifejlesztési.

Dr. Tóth Benedek, újságíró kiemeli, hogy a bajokat – megaláztatásokat – átveszelt szövetkezetek még ma is képesek a kistermelők integrálására. Fontosnak tartaná, hogy a magyar agrárszakemberek tevékenyen vegyenek részt – most már az Európai Unión belül – a még eldöntetlen EU-kérdések megvitatásában.

Dr. Magda Sándor több ízben reagált a vitában felmerült kérdésekre. Kiemelte a *tudományos munka* fontosságát az agrárpolitika megalapozásában. Az MTA behatóan foglalkozott ezzel a kérdéssel,

elfogadta és továbbította a régiókba koncepcióját, ajánlásait. Fontosnak tartja a Nemzeti Földalap akcióit, amellyel segíti a koncentrációt, segít a felajánló tulajdonosoknak (nyugdíjkiegészítő járadék), s kedvező bérleti feltételekkel tudja befolyásolni a termelést. Szerinte komoly (kamat és egyéb) támogatásokat kellene adni a társulást vállalóknak. Ami az *EU-beli gyors ébredést* elősegítheti: az EU-ban minden térségnek (régiónak) ki lehet, és ki is kell alakítania *saját öntudatát*, saját arculatát a termelésben, a vidékfejlesztésben. Például EU-pénzért faluközpontot lehetne “kapni”, létesíteni. Szerinte nemcsak a *kamarai szerveződésnek*, hanem a *falugazdász-hálózatnak*, a *kistérségi felelősöknek* is fontos szerepük lehet. Életrevalóbban lehetne olyan termékek előállítására figyelni, amivel piacépítések lehetségesek, mint például a nyúl, a galamb, a méz. Egyetért azzal, hogy az MSZP vezetésében sohasem volt igazán, olyan fontos az agrárnépesség problémáinak hosszú távú kezelése, mint azt az ott lakozó lehetőségek indokolnának, mert nincs ott, aki értene a paraszt nyelvének, aki igazán átértené az ő sorsukat. A paraszthoz nem “lealacsonyodni” kell, hanem *együtt kell tudni érezni* vele. Végül – utalva az ezekben a napokban folyó agrár-tüntetésekre – megemlítette: a szövetkezés egyik fontos értelme a tényleges érdekek és érdekellettek felismerése. Ennek értelmében a termelőnek az extraprofitot lefelől felvásárló – feldolgozó – értékesítő multival (és nem az állammal, vagyis a többi adózóval) szemben kellene fellépnie.

Az *eszmecsere 'zárszavaként'* nagyjából a következőket mondtam: Társaságunk tudatosan vállalja a szövetkezés hagyományait. Közöttünk többen is vannak, akik a szövetkezetek elleni támadásokat személyes megaláztatásként élték és élük át, mivel nem egyszer egy-egy szövetkezetben életük munkája van benne. A személyes momentumon túl meggyőződésünk szerint a szövetkezetek elleni ideológiai indíttatású támadás nemzetgazdasági öncsonkítással ér fel. Ezzel együtt mi nem múltba nézően foglalkozunk a szövetkezéssel. Nem a múlt vetését szeretnénk learatni, de azzal sem értünk egyet, hogy azt a földre döngöljék! Éppen a jövő érdekében fontosak a múlt tanulságai. (*Ha a normális ember kincset talál, ami be van sározódva, nem eldobja, hanem megtisztítja, esetleg ízlése szerint átalakítja.*) Ez alapján fontosnak tartom mindazt, amiről itt, nekünk Karácsony Mihály beszélt. Fontosnak tartom, hogy a *szövetkezet, szövetkezés, társulás* fogalmait – a nemzetközi és a hazai gazdasági, emberi, tudományos tapasztalatok alapján – a mai helyzetben pontosítsuk. Ennél azonban talán még fontosabb, hogy megértsük: minden-

féle baloldali felfogás alapja **akar-e, képes-e segíteni a dolgozó embereknek abban, hogy segítsenek önmagukon.** Megjegyzem, mi már rég túl vagyunk azon, hogy ezt a segítséget leszűkítsük a szövetkezetekre. Ebbe, tehát nagyon is belefér az egyéni gazdálkodási és egyéb törekvések támogatása. Mégis az a helyzet, hogy – különösen a mai korban – a legfontosabb a szövetkezés valamilyen (a dolgozó emberek tapasztalataiból és törekvéseiből kinövő) formájának támogatása. Annál is inkább, mert ha ezt elmulasztjuk, akkor kiszolgáltatjuk az emberek tömegeit a tőkés szervezés sokszor megalázó formáinak. Megjegyzem azt is, nem gondolom, hogy *ma* a tőkés kizsákmányolás megszüntethető, de éppen a szövetkezéssel ellensúlyozható, csökkenthető lenne az ebből fakadó kiszolgáltatottság, kizsákmányolás mértéke.

Meglátásom szerint ilyen értelemben hagyta magára a magyar baloldal a lakosság nagy tömegeit. A vidéki lakosság esetében ez főleg a szövetkezetektől való megfosztásban nyilvánult meg. A magyar baloldal tudomásul vette a szövetkezetek elleni támadásokat, sőt, saját eszményei és érdekei ellenére maga is nem egyszer (hadd lám, uramisten, mire megyünk ketten!?) beállt a szövetkezeteket gyalázók sorába. Ezzel – nem melleleg – a vidéki emberek (szavazatban megnyilvánuló) bizalmának elvesztését is elérte. A ‘szocialista kormányok’ mindmáig a még meglévő, túlélő szövetkezeteket legalábbis mostohagyereknek tekintik. Pedig éppen az ő példájuk lehetett volna alkalmas arra, hogy szembeszálljanak a szövetkezést lejárató – nem egyszer maffiaszerű – ‘szövetkezésekkel’.

Úgy érzem, hogy a szövetkezés a mai körülmények között igen bonyolult módon merül fel. Egyrészt, *az agrárszövetkezés nem értelmezhető önmagában, csak a vidék fejlesztésével kölcsönhatásban.* (Megjegyzem, ez alapján véve így volt a 60-as, 80-as években is.) Nem könnyíti meg a fogalmi tisztázást, tisztázódást az a tény, hogy mai gazdálkodási gyakorlatban sokszor keverednek a klasszikus szövetkezeti (szociális) elemek egyéb momentumokkal. Munkabizottságunk járt olyan részvénytársaságban, ahol tényekkel büszkén bizonygatták a szövetkezeti hagyományok továbbvitelét.

Megjegyzem azt is, hogy jómagam a szövetkezést a lehető legszélesebb értelemben használom. Fontosnak tartanám például az Európai Unión belüli új szövetkezési lehetőségek kihasználását.

A vita közben támadt gondolataimról külön cikket írtam a TÉT-Hírlevél számára, amelyet valószínűleg annak 2004. áprilisi számában közölnek.

MÁJUS ELSEJE TÁRSASÁG
1023 B u d a p e s t
Zsigmond tér 8.
TEL: 336-4236

Kedves Tabák Lajos elvtárs!

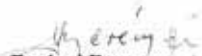
A Május Elseje Társaság nevében nagy tisztelettel köszöntünk 100. születésnapodon. Külön is tolmácsoljuk Társaságunk Alapító Tagjai Klubjának üdvözlését és jókívánságait.

Egy évszázad még egy nép történetében sem kevés idő, hát még egy ember életében. Te nem néma tanúként, hanem népünk hű fiaként – tudatos emberként élted ezt az évszázadot. Nemcsak szavakban, hanem tettekben, munkáddal, művészetteddel és politikai tevékenységeddel is a dolgozók, a szegény emberek ügyét szolgáltad. Családi indíttatásodból, neveltetésedből és tapasztalataidból eredően is számodra a kiszolgáltatott emberek sorsa, a hazafiság és a nemzetköziség ugyanazon dolog különböző oldalai voltak.

Nagy tisztelettel tartunk számon Társaságunk, illetve jogelődje a Münnich Ferenc Társaság alapító tagjai között, és nagyon örültünk, hogy az elsők között adományozhattuk Neked Társaságunk Örökös Tagja elismerő címet. Tisztelettel tartjuk számon azt is, hogy fiad, Tabák Sándor elvtárs hosszú éveken keresztül önzetlen munkájával segítette Társaságunk tevékenységét.

Kívánjuk, hogy még sok éven keresztül éljél erőben és egészségben!

2004. február 28.

Berényi Ferenc
tiszteletbeli elnök

Dr. Aggod József
elnök

Dr. Orbán Péter
főtitkár

Közlemény

A Május Elseje Társaság Országos Intéző Bizottsága 2004. április 17-én ülést tartott.

Az OIB arról döntött, hogy társaságunk következő Országos Gyűlését 2004. május 22-ére összehívja.

Az időszzerű közéleti kérdések között a következőket állapítottuk meg:

1. Mindig is elítéltük a terrorizmus minden formáját, hangsúlyoztuk, hogy az Egyesült Államok iraki agressziója csak elmergesíti a világbeli ellentéteket, mérhetetlen szenvedést hoz ártatlan emberek tömegeire. A XXI. század problémáit nem lehet középkori módszerekkel megoldani. Mi elítéljük a népek, nemzetek, civilizációk közötti keresztes háború lovagait bármilyen túlvilági dicsőségért és evilági hatalomért küzdenek is. Mi azokat támogatjuk, akik a békés együttélés útjait keresik.

2. Hazánk az Európai Unió küszöbén áll. Amikor társaságunk az *állampolgárok Európájáról* beszél, akkor egyértelművé teszi, hogy azok oldalán állunk, akik a dolgozó lakosság többségének érdekeiért harcolnak Európában és a világban! Számunkra ez az internacionalizmus egyik mai konkrét, csomóponti kérdése. Mi azok oldalán állunk, azon mozgalmak részei vagyunk, amelyek a tőke gátlástalan "internationalizmusával", a szakszervezetek, a szociális, az antiglobalista mozgalmak internacionalizmusát állítják szembe. Mi európai viszonyban is elítéljük a különböző (állami, egyházi és egyéb) hegemonisztikus törekvéseket. Meggyőződésünk, hogy az állampolgárok egyenjogúságának demokratikus követelése érdeke a különböző hitű és meggyőződésű emberek mindegyikének.

Javasoljuk társaságunk tagjainak, szimpatizánsainak: ne maradjanak közömbösek az európai folyamatokban, még ha jelenleg egyenként és együtt is kevesek vagyunk ezek közvetlen befolyásolására. Nem mondhatunk le arról, hogy – sok más mozgalommal együtt – a *szociális Európáért* harcoljunk.

Mi ebben a szellemben javasoljuk, Társaságunk tagjainak, szimpatizánsainak, hogy az EU-választások előkészítése során ítéljék el az állampolgárok hétköznapi életét megkeserítő politikai acsarkodásokat, és a választásokon pedig azokra szavazzanak, akiktől leginkább elvárható a szociális problémák megoldása, a dolgozói érdekek képviselése!

Az OIB ülésén nyilatkozatot fogadtunk el a jelkép-törvénnyel kapcsolatban.

**Május Elseje Társaság
Országos Intéző Bizottsága**

RENDRAGYÓ GONDOLATOK – 2004. március 15-én május elsejéről

Könyvtáramból előveszem 1848. 12. pontját: **“Mit kíván a magyar nemzet? Legyen béke, szabadság, egyetértés”** című felhívást. Töprengök, mi valósult meg az elmúlt 156 év alatt az akkori valóban forradalmi gondolatokból. Sorra veszem a pontokat, első olvasásban megállapítom, másfél pont kivételével **“elvileg”** mind megvalósult. Aztán kételem támadnak, valóban van-e sajtószabadság, eltűnt-e a cenzúra, van-e törvény előtti egyenlőség, a teherviselés valóban közös-e, mi van a 10. ponttal (katonáink Irakban szolgálnak, a NATO itt van, stb.). Keresem a megoldást, kavarnak gondolataim.

Több mint húszéves hóbortom, ha egy témában megakadok, előveszem Churchman Rendszerszemlélet című könyvét, és annak instrukciói alapján vizsgálom az eseményeket. Ez most is segít, nem biztos, hogy következtetésem hibátlanok, de én dülőre jutok.

Az 1840-es éveket vizsgálva megállapítható, hogy az osztrák császárság alkotta a legnagyobb rendszert Közép-Európában. Céljai és azok értékmérői – konzervatív magatartásukból adódóan – nem vették figyelembe a fennhatóságuk alá tartozó népek érdekeit, azaz alrendszeri, pl. a magyarság fejlődésének gátjaivá váltak.

Így törvényszerűen bekövetkezett március 15-e a 12 pontban megfogalmazott követelésekkel, Magyarország függetlenné válásának igényével, hogy a továbbiakban önálló célokkal, és önálló rendszerként működjenek.

A cél tulajdonképpen a **“kiegyezés-sel”** megvalósult, hazánk társadalmi átalakulása, gazdasága, ipara tiszteletreméltó fejlődésnek indult.

Mi köze ennek május elsejéhez? Az, hogy egyesek szerint az EU-ba történő belépésünkkor megszűnik önállóságunk, az EU alrendszerévé válunk, azt állítják, ez **ellentétes** március szellemével, amiért eleink vértüket adták, azt mi most feladjuk. De ez az **állítás hamis**. A világ, benne Európa jobb irányba változott. A térség társadalmi fejlődésére – ki tagadja, ki elfogadja – objektíve hatott a Szovjetunió léte, a mi **“átkos”** rendszerünk. Az úgynevezett “Helsinki kosarak” nélkülünk, abban az időszakban nem jöttek volna létre. Megítélésem szerint akkor indult meg az a folyamat, amelynek ma részesei vagyunk.

Az Európai Unió rendszerszemlélet szerinti működési elvét vizsgálva megállapítható:

- **célját és értékmérőjét** Finnország-

tól hazánkig, Litvániától Spanyolországig a résztvevő országok együttesen határozzák meg;

- a **környezet** negatív hatásai lényegesen csökkennek;

- az **erőforrások** megtöbbszöröződnek;

- az **alrendszerek** fő céljai – az egyes tagországok saját céljai – azonosakká válnak a fő rendszer céljaival;

- a **vezetés** demokratikusan kerül megválasztásra.

Ezen gondolatok alapján állítom, hogy **1848 márciusának egyenes folytatása 2004. május 1.,** mert progresszív és új teret nyit fejlődésünknek.

A nehezen túljutottam, és máris új probléma vetődött fel, június 13-án kikre, melyik pártra szavazzak, végső döntésemet több gondolatsor köré csoportosítom. Ezek:

a választásokon induló párt/ok:

– célja, politikája:

* hogyan segítette eddig országunk fejlődését;

* mennyire járult hozzá országunk alapvető problémáinak egységes megoldásához;

* milyen szociális érzékenységet mutat;

* milyen viszonyban van a munkásokkal;

* milyen mértékben ismeri el az ország 1956-1989. között elért eredményeit;

* hogyan viszonyul a Horthy korszakhoz;

* hogyan viszonyul az 1945-1989 közötti politikához;

* hogyan viszonyul a “baloldali civil” szervezetekhez;

– eddigi céljaik, politikájuk hogyan igazodott az EU-hoz,

– kampányuk során meg tudnak-e győzni arról, hogy az általuk képviselni kívánt magyar érdekek összhangban vannak-e az EU új céljaival,

– milyen megoldásokat tartanak lehetségesnek országunk érdekeinek érvényesítésére,

– mennyire hisznek egy olyan EU-ban, amely képes az amerikai gazdasági hegemonia megtörésére,

– programjában mennyire érzékelhetőek a rendszerszemlélet elemei.

Várom, hogy a választáson induló pártok győzzenek meg, nyerjék el az én és a velem azonos gondolkodású emberek, a magyar állampolgárok voksát, akik azt a megbízást adják a küldötteknek, hogy tegyenek meg mindent országunk érdekében, és hozzák létre az **“Állampolgárok Európáját”**

Csizmazia Pál

Figyelmébe ajánljuk:

Kardos Péter főrabbi, 2004. januárjában, a budapesti gettó felszabadulásának 59. évfordulóján elhangzott beszédéből:

“Ma, Magyarországon a törvények egyenlőségi jelet tesznek a horogkereszt és a vörös csillag közé. Mindkettő úgymond tiltott önkényuralmi jelkép. Mi, a pesti gettó túlélői nem tudunk egyenlőségjelet tenni a kettő közé! Bennünket a horogkereszt alatt írottak, a pesti gettó mártírjait nyilaskeresztesek ölték, vörös csillagosok mentették meg.” (Új Élet, 2004. február 5.)

Görgy Gábor “Mi történt április 4-én” c. cikkében írja:

“... sem magánemberként, sem néhány évtizedes írói, sőt közírói mivoltomban előre megfontolt elszántsággal soha ki nem ejtettem és le nem írtam a ‘felszabadulás’ kifejezést. Bár ugyanúgy vélekedtem róla, mint most, de minthogy pártállami tömjénfüsttel körülbevegve intézményesült a szakrális pártzsargonban, a nagy hazugság mindig megpengethető érzelmi húrján – a magam számára tabunak kezeltem. Most, hogy a másik véglet legszívesebben nyomtalanul, akár emlékművet is gyalázva kitörölné a nemzet történelméből, melynek hol csúf, hol főlemelő folytonosságát valakik, valamikor, valamilyen módon és valamelyik oldalon mindig megszakítanak, hol internacionalista, hol nép-nemzeti annéziát mímelve: most már életemben először (ez a 90-es évek legelején történt) kimondom és leírom, mert immár politikailag nem kötelező, nem maradt más, csak a póre történelmi tény: igen, felszabadulás volt. Még akkor is, ha például az én családom nem keveset vesztett a felszabadulással. Egy-két földbirtok, reneszánsz kastély, kúriák, egy villa a Rózsadombon, gyerekkorom édenkertjei. Semmiség a történelem oltárán.” (Népszabadság, 2004. április 3.)

Széchy András: Adalék a rendszer-váltás történetéhez c. cikke, mely az Ezredvég 2004. áprilisi számában jelent meg.

Módosné Mészáros Etelka tanítónő (Mosdós) a 168 óra c. hetilap 2004. április 15-i számában írta a Levélhullás c. rovatba: “Büszke vagyok... az Angolkisasszonyok budapesti intézetében kiállított koronás-címeres néptanítói oklevélre. A vörös csillagos kiváló tanítói érdeméremre, a nemzeti szalaggal átfont hűségéremre. Békésen élnek együtt fiókomban.”

TERROR HÁZA 1919 – 1944.

(3. rész)
1944

Az eredeti elképzelés szerint a Tanácsköztársasághoz kötődő fehérterror további példáival folytatódott volna e sorozat. Az idő múlása azonban közbeszólt. Elértünk a 2004-es évhez, hosszú történelmünk legtöbb gyászt, kínt és áldozatot hozó esztendejének hatvanadik fordulójához. Az erre való kegyeletes emlékezés nem felejthető: 1944 az aljasság, kegyetlenség, terror, az ország fizikai és erkölcsi pusztításának és – a mai napig érzékelhetően – a közömbösség, a felelősség elfojtásának esztendeje is volt. 1944-re tehát – akármilyen röviden – de emlékezni kell. Erre figyelmeztet az utóbbi hetek több megmozdulása, a vita a Teleki-szobor ürügyén, a politikai közhangulat folytonos felkavarása, a felhasznált eszközök hol primitívsége, hol nemtelensége. Nem maradhatunk közömbösek, ez egyben 1944 egyik legfőbb tanulsága is.

Két esztendeje e sorozat alap gondolatát egy valótlan állítás adta. A Terror Háza avatásakor csökönnyösen állították: a terror 1944. október 15-én kezdődött, a létrehozott intézmény ezért foglalkozik az azt követő időszakokkal. Fel kell mutatni tehát: a terror – bár eltérő intenzitással és terjedelemmel – 1919-től létezett, egy “szerves fejlődés” vezetett 1944-1945-höz. Rendszer, intézmények és személyek példáin igazolható mindez. Néhány erre utaló példa legyen most egyben az emlékezés is.

Elsőnek 1919-1944. személyi folyamatosságáról. A későbbiek során többször találkozunk majd *Kovarcz Emil* személyével, ezért most csupán röviden villantsuk fel alakját. Szegeden 1919-ben tűnt fel Horthy környezetében az Osztenburg-különítmény tagjaként. Különítményes tevékenységének ismertetéséből elégedjünk meg egy eset említésével. 1920 elején egy Gellért szállóbeli (fővezérségi) vacsora asztalbontásakor a Fővezér a Népszavának a fehér terrort bíráló cikkei feletti elégedetlenségét azzal a megjegyzéssel fejezte ki: nem beszélni kell, cselekedni. Kovarcz vezette azt a fővezérségi gépkocsit, amelynek felhasználásával a különítményesek elrabolják majd Megyernél brutálisan meggyilkolják Somogyi Bélát és Bacsó Bélát.

A konszolidáció során csendőrtiszt, majd átlép a honvédséghez. 1938-ban, a nyilas mozgalom fellendülésekor nyugdíjba megy, a Nyilaskeresztes Párt szervezési vezetője (munkahelyének címe: Andrassy u. 60.). Jelentős szerepe van a Dohány utcai zsinagóga elleni merényletben. A következő évben a nagy jobboldali előretörést hozó választási kampány

egyik vezetője s az új parlament megnyitásakor társaival együtt nyilas egyenruhában vonulnak be a tanácssterembe. (Elkerülhetetlen megjegyzés: hasonló demonstráció 1998-ban, a MIÉP parlamenti belépőjének koreográfiájában jelent meg.). A ciklust azonban nem tudta kitölteni: több terrorista akció előkészítésében való részvétele miatt Németországba – hasonlóan az újvidéki gyilkosokhoz – menekül és csak a német megszállás után tér vissza Magyarországra.

1944 szeptember végétől a Szálasi puccs előkészítését irányítja egy, a németek által rendelkezésre bocsátott Pasaréti úti villában. Október 16-án a “nemzet totális mozgósításával és harcra állításával megbízott miniszter. Mint ilyen, néhány napra csúcsmiszteri szerepkörbe is jut. Irányítása alá kerül a rendőrség, csendőrség, részben a honvédség, továbbá a nyilaskeresztes pártszolgálat is. Szálasi után az első helyen áll a rangsorban. Jellemző, hogy alá tartozik az a különbíró is, amely a nyilas terror egyik fő eszköze volt s e körben a hozzá beosztott tábornok hagyta jóvá Bajcsy Zsilinszky Endre, Kiss János és társaik halálos ítéletét. Sorsa egy jó év múlva éri utol, de mindez már más történet.

Kovarcz példája helyett kiemelhetjük volna Horthy “hű szegedi tisztjét”, Baky Lászlót, a szintén a szegedi “nemzeti hadsereghez” kötődő Endre Lászlót, de folytathatnánk a hosszú sort.

Az 1919-1944 közötti folyamatosság demonstrálható a jogalkotás területén is. Az elnyomás törvényi eszközeinek teljességéből már csak a 60. évfordulóra tekintettel is, a holokauszthoz vezető utat előkészítő fontosabb jogszabályok emelhetők ki. Közismert ennek nyitó jogszabálya, az 1920. XXV. tc. Tartalma általában ismert, kiegészítésül csak annyit említenél, hogy a betérjesztő kormány miniszterelnöke Teleki Pál, a törvény benyújtója Haller István vkm-miniszter, a kormány igazságügy-minisztere Tomcsányi Vilmos Pál. Jellemzőül, ez az a korszak, amikor fontos törvényalkotói kérdés, hogy a botbüntetés a nőkre is alkalmazható legyen s nincs messze az idő, amikor a magyar ember gerinces nyíltsága “megköveteli” a nyílt szavazás rendszerének bevezetését.

A Darányi-féle s az azt követő kormányok alatt azután egyre gyorsabb ütemben zúdulnak a jogfosztó s később az élettől való megfosztást is eredményező a társadalomra. A jelentősebbek:

1938. XV. tc. a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról. Benyújtotta *Darányi Kálmán* miniszterelnök, *Lázár Andor* igazság-

ügy-miniszter 1938. április 8-án; kihirdetve 1938. május 29-én.

1939. IV. tc. a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról. Benyújtotta *Imrédy Béla* miniszterelnök és *Tasnádi-Nagy András* igazságügy-miniszter 1938. december 23-án; kihirdetve 1939. május 5-én

A m. kir. minisztérium 1939. évi 7. 720 M. E. számú rendelete, a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásától szóló 1939: IV. tc. végrehajtásáról. Kihirdetve 1939. augusztus 22, kiadta: *Teleki Pál* miniszterelnök.

1940. XXXI. tc. a törvényhatósági bizottsági tagsági jogról. Benyújtotta *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminiszter 1940. október 15-én; kihirdetve 1940. december 11-én.

1941. XIII. tc. az ügyvédekre, az ügyvédjelöltekre és az ügyvédi önkormányzatra vonatkozó egyes kérdések szabályozásáról. Benyújtotta *Radocsay László* igazságügy-miniszter 1941. június 11-én, kihirdetve 1941. július 31-én.

1941. XV. tc. a házassági jog módosításáról és védelméről. Benyújtotta *Radocsay László* igazságügy-miniszter; miniszterelnök *Bárdossy László*.

1942. XIX. tc. a törvényhatósági bizottsági és községi képviselőtestületi tagsági jogról, továbbá a gyakorlati közigazgatási vizsgára vonatkozó átmeneti szabályokról. Benyújtotta *Keresztes-Fischer Ferenc* belügyminiszter 1941. november 10-én; kihirdetve 1941. december 31-én.

1942. VIII. tc. az izraelita vallásfelekezet jogállásának szabályozásáról. Benyújtotta *Hóman Bálint* vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1941. december 5-én. Miniszterelnök *Bárdossy László*; kihirdetve 1942. július 19-én. Miniszterelnök *Kállay Miklós*, vallás- és közoktatásügyi miniszter *Szinyei Merse Jenő*.

1942. XIV. tc. a honvédelemről szóló 1939: II. tc., valamint az 1914-1918 évi világháború tűzharcosi érdemeinek elismeréséről szóló 1938: IV. tc. módosításáról és kiegészítéséről. Benyújtotta *Bartha Károly* honvédelmi miniszter 1942. június 10-én, kihirdetve 1942. július 31-én.

1942. XV. tc. a zsidók mező-és erdőgazdasági ingatlanairól. Benyújtotta *Bánffy Dániel* földművelődésügyi miniszter 1942. május 22-én, kihirdetve 1942. szeptember. A m. kir. minisztérium 1943. évi 3. 600. M. E. sz. rendelete, a zsidók mező- és erdőgazdasági ingatlanairól szóló 1942: XV. tc. végrehajtásáról. Kihirdetve 1943. június 24, kiadta: *Kállay Miklós* miniszterelnök.

A német megszállás kilenc hónap múlva következett be.

Széchy András:

MÁJUSFA, HAJNALFA ...

(Megjelent a Szabad Szó, 1946. május 1.-ei számában)

“*Süss föl nap, szent György-nap, kertünk alatt egy kis bárány majd mög-fagy. Terítsd le a köpönyegöd, adjon Isten jó melegöt*” – így szól országszerte a híres gyermekmondóka. Májusra jár már az idő, Szent Márk-napján megtörtént a búzaszentelés is. Mindenfelé a tavasz teljeseedik. “*Mindenek újulnak, a kertek, a mezők virágba burulnak*”, hogy már nótákban mondjuk el következetesen a termékenység, a nép és a fiatalság örömet.

*A tavaszi szép üdönek,
lám, hogy mindennek örülnek,
Erdők, mezők megzöldülnek,
a madarak zengedeznek.*

Május elseje szerte a világon a megújulásnak az ünnepe. Nem csak a mi szokásunk, így van ez csaknem az egész világon. A primitív-pogány népeknél csakúgy, mint az európai parasztság hagyományaiiban. Az utolsó ötven esztendőben aztán a szervezett munkásság a maga hivatalos ünnepévé tette ezt a napot. A zsendülés belénk égetett jelképévé lett ez az ünnep: *melegedik a világ, nyiladozik a természet, felkél a fiatalság szerelme, a nép meg szabad akar lenni!*

Május első napja:

Jakab napja

a magyar népnek is ősi ünnepe. Nem árt a jelképek szíve gyökerére nézni, sokat tanulhatunk. Sokhelyütt az országban a legények már az előző este kimennek a közeli erdőbe. Éjfélre csak a bús nóták járnak, aztán a vígakra is rákerül a sor. Kint töltik az egész éjszakát: isznak, táncolnak, legényes vetélkedésben próbálják meg egymást. A nagy mulatás közben megválasztják a legkiváltabb legényt *májuskirálynak*, vagy amint más vidéken hívják, *szomorú királynak*. Hajnaltájt felkerekednek s hazaindulnak a lányosházak udvarára *májusfát* állítani.

Miféle fa a májusfa? Legtöbbnyire nyírfa, a szerelem fája. Megkopasztanak egy sudár fácskát, legfeljebb csak néhány gallyat hagynak meg a tetején. Ezt állítják aztán kedvesük udvarára, vagy

egy nagyobb ágat a ház tetejére, a kapufára, vagy a kútágasra.

*Kedvesem háza előtt
Az éjszaka magos fa nőtt,
Gyenge szellő lágy szárnyain,
Piros kendő leng ágain.*

A legények csak a pusztát állítják. A lányok aztán virágokkal, színes szalagokkal felcicomázzák. Van úgy, hogy bört is aggatnak rá kis üvegben, meg szagos szappant. Persze sokhelyütt csak egyetlen közös fát állítanak a legények és pedig rendszeren a templom elé. Ez a fa mindenkié. Nagyon ki kell tennie magáért a falu lánynépének!

A májusfa felállítása után a “szomorú király” fakardos örök kíséretében nótaszóval betér a házakhoz. Köszönti a gazdákat, megtiszteli az eladólányokat. Kíván mindenkinek sokminden jókat.

*Bor, búza és gyümölcs
szálljon a házakra,
mint régen leszállott
az apostolokra.*

A boldogságot persze nem adják ingyen, áldozni is kell érte. Szigorúan beszédik a lányoktól a májusfa ültetéséért járó pénzt. Asztalon van már ilyenkor a sokminden jó, illendő a gazdag megvendégelés. A “szomorú királynak” mindig komoly képet kell vágnia. Mert ha a vidám tréfák közt elnevetné magát, azonmód keményen megbüntetik.

Leányséta

Május első vasárnapján az istentisztelet után a lányok végigsétálják az utcákat. Egy-egy fűz vagy nyárfaágat törnek papírszalagokkal és saját hímzésű kendőkkel feldíszítik azokat. Jó hosszú sorban összefogóznak párosával, s úgy indulnak el nótaszóval: “*járj, járj ződág*”. Az ágakat fejük felett magasra tartják, néha-néha megállnak, ha kedvük tartja megperdülnek. Két “*fasor*” között végigsürög egy “*zöldágfolyam*”. Aztán továbbkerekednek és végigéneklük a falut.

*Ha csakugyan nem talállok szeretőt,
Felszántatom a cigándi temetőt.
Magamat is belévetem virágnak,
Aki szeret majd leszakít magának.*

Mikor már “megkellették” magukat a lányok, délutánra a legények *batyuma-jálist* rendeznek. Körültáncolják a májusfát, a kendőfát; bőven kijut a játékból, nótából, vidámságból. Végehosszat megy a mulatás, mikor aztán már mindent meettek, megtartják a “*morzsa-bált*”, s aztán vége.

A májusfát csak pünkösdi tájékán veszik ki a földből. Akkor is összegyűlnek a fiatalok, körültáncolják a fát s nagy mulatságot csapnak. Így történik a kivétel.

Ördögűzés

A május azonban nemcsak a tavaszi örömeinek, a fiatalság ébredésének ünnepe. Úgy tartják, hogy az új élet elüldözi a bajt, a régi világot, a betegséget. Ahol betegek vannak, május elsején a házak elé hársfa ágat dugnak bele a földbe. A fa héját azután megfőzik: felét odaadják a betegnek, a másik felét pedig a folyóba dobják, hogy vigye a víz magával a bajt, de örökre. A háztájon, meg a faluban sohase lássák többet. Az évnegyedet ilyenkor kezdik. A régmúlt bajokat felidéznek megegyeszer, gonoszjárónapot tartanak. Hogy vissza ne jöjjön többet az ördög, égő gyertyát raknak az ablakba, meg bodzafaágat tűznek az ablak fölé. Az aztán visszaűzi a rossz szellemeket.

Az új időben maradjon meg a békeség, a boldogság, a munkás élet, férjen meg vidámságban az ébredő ember és a természet. A május a reménység ünnepe. Az újjászületés, az egymással való megférés rendelt ideje. Olyan legyen az életünk végre, amilyen után vágyakozunk. Az emberek a szebbik és a jobbik felüket élhessék, a mese világa beteljesedjék rajtunk: ahol *a jó legyőzi a gonoszt*. Énekeljük mi is magunk elé a kalotaszegi nótát:

*Tartson Isten rózsám téged,
Tartsa kedves vendégeinket,
Tartsa meg szép országunkat,
Benne lévő magyarokat.*

A szervezett dolgozók a Szociális Európáért

Az európai szakszervezeti akciónap keretében, április 2.-án a kormány felelősei a magyar szakszervezetek konföderációi és több civil szervezet képviselői véleménycserét a folytattak a parlamentben a szociális párbeszéd, érdekegyeztetés szükségességéről, különös tekintettel az Európai Unióba való belépés körülményeire. Egyetértés alakult ki abban, hogy égetően szükség van egy *mélyebb helyzetelemzésre, a nyár közepéig egy korszerűbb érdekegyeztetési rendszer elkészítésére.*

Az ipari szakszervezetek és a haladó társadalmi szervezetek április 3.-án a Vasas szakszervezet székházában **tudományos konferencián** vitatták a jelenlegi súlyos gazdasági helyzetből adódó szükségleteket.

Szalai Erzsébet szociológus a magyar nehézségeket beleágyazta a *világkapitalizmus krízisébe*, mely túltermelési, elhelyezési válságokkal küzd, a multinacionális vállalatok új piacokat, olcsóbb munkaerőt, nyersanyag és energiaforrásokat keresnek, távolabbi országokba telepítik a környezetszennyező termelő bázisokat. A neoliberális gazdaságpolitika növeli a gazdagok és szegények közötti különbséget, terrorizmusba, a népek közötti ellenségesség szításába, a modern fegyverekkel a történelemben még soha nem látott öldöklésbe és pusztításokba hajszolja az emberiséget.

Szöke Károly a Vasas szakszervezetek elnöke a "bokrosista" tervek negatív következményeinek elfogadhatatlanságáról szólott. Ez kibíratatlan károkat okozna a magyar munkavállalók számára, akik amúgy is – mindezt szemléltető statisztikai ábrákkal bizonyította – az európai dolgozók munkabérének csak töredékét kapják. Aláhúzta a magyarországi szakszervezeti mozgalom szétaprózottságának hátrányosságát, a szolidaritás, az érdekvédő képesség gyengüléseit. Az egymáshoz közeli szakmák integrációjának szükségessége mellett érvelt, s kiemelte, hogy a *Szociális Európáért* folytatandó szolidáris harc Európa valamennyi dolgozójának, család-

jainak közös érdeke, hatékonyságának megsokszorozója lehet.

Krausz Tamás történész, egyetemi tanár a szakszervezetek és a haladó társadalmi szervezetek összefogásának elengedhetetlenségéről szólott. A rendszerváltás óta a kelet-európai régióban a lakosság reáljövödelmének átlagszínvonala csökkent, a ma élő generációk számára példátlan anyagi és kulturális egyelőlenségek jöttek létre, a munkaképes lakosságnak csak mintegy fele foglalkoztatott. A szociálistudományok, a nacionalizmus, rasszizmus, irredentizmus megfélemlíti az embereket.

Tamás Gáspár Miklós filozófus felszólalásában keményen bírálta a szociálreformista pártok káros hozzájárulását az imperialista háborúk támogatásában.

Több szakszervezeti vezető, így *Paszternák György* a vegyipariak elnöke nehezményezte, hogy a kormány nem tartja be a szakszervezetekkel kötött megállapodásokat és a munkavállalók bérvisszonyai nem tartanak lépést a GDP növekedéssel.

A vasutasok részéről felszólaló *Vargáné* az autópálya-fejlesztés mellett a vasút fejlesztés előnyeit hangsúlyozta a gyorsaság, a teherszállítás olcsósága, de a területfejlesztés szempontjából is.

A közgazdasági kérdésekhez szakszerűen szólott hozzá a tudományos kutatók, így *Artner Annamária* a hazai ATTAC vezető személyisége azt hangsúlyozta, hogy a neoliberális gazdaságpolitika következtében növekszik a munkások elnyomása, a konkurenciaharc élénkül mind a nagy és kistőkések között, mind a munkásosztályon belül.

Dr. Szász Gábor mérnök, a Társadalmi Érdekegyeztető Tanács és a Baloldali Alternatíva soros elnöke a tudomány-technikai forradalom vívmányai tőkés alkalmazásának árnyoldalait elemezte a munkásosztály és a tulajdon nélküli munkavállalók szempontjából, míg *Farkas Péter* világgazdasági kutató, a Marx Károly Társaság vezetőségének tagja arra irányította a figyelmet, hogy nagy gyorsasággal növekszik a legszegényebb és a leggazdagabb országok közötti egyen-

lőtlenség, élesen vetődik fel a fenntartható fejlődés és a demokrácia kérdése.

Kardos István, az Ezredvég szerkesztőségének tagja az általános és szakmai műveltség fejlesztésének fontosságáról szólott, az ismeretterjesztés, felnőttképzés szerepéről a humán erőforrások jobb bekapcsolása, az életminőség javítása érdekében a gazdasági-társadalmi fejlesztés szempontjából.

Turányi Hajnalka a Humanista Szabadegyetemről a Munka Törvénykönyve sorozatos megsértését tette szóvá, míg *Aradi Pál* ismert Borsod-megyei civil vezető bírálta a vidékfejlesztés lemaradásának gondjait, a roma probléma lassú kezelését, rossz a kommunikáció a baloldalon.

Széchy András történész, a Civil Fórum ügyvivő testületének, egyben a Május Elseje Társaság Intézőbizottságának is tagja a haladó társadalmi szervezetek támogatásának elhanyagolását nehezményezte a visszatérő kritikai észrevételezések semmibe vételével, súlyos veszélyeit a demokratikus baloldali szövetség szélesítés szempontjából.

A tanácskozás nyilatkozatba foglalta a Szociális Európa építésének előnyeit és elsődlegességét az európai és benne a magyarországi dolgozók érdekei érvényesítése szempontjából. Az eszmecsere méltó volt a szociális és szakszervezeti megmozdulásokhoz, nem a protokollításra, formális igenlésre, hanem az alkotó gondolkodásra helyezte a hangsúlyt.

A nyilatkozat leszögezte:

"Alapvetően fontosnak tartjuk, a piacgazdaság állami szabályozását, a kapitalizmusnak alakosság többsége érdekében való korlátozását, a tőkemozgások szociális mozgalmak által követelt megadóztatását, a dolgozók szerzett jogainak védelmét. Az európai uniós csatlakozás folyamatában az Európai Alkotmány kidolgozásában azokkal vállalunk közösséget, akik a neoliberális Európával szemben a szociális Európa megvalósításáért küzdenek."

Konok Péter történésez:

Május elseje – egy ünnep a munka ellen

(VITACIKK)

Május elseje – szinte mindenkiben kelt valamiféle érzelmet ez a dátum. A sörös-virslis-dísztribünös felvonulások emlékéét, a tabáni koncertek vagy a falusi búcsúk hangulatát. Sokan úgy emlékeznek rá, mint a “Munka ünnepére”, egy olyan karneválra, amely – bár szabott keretek között – a legemberközelibb volt a “szocialista” világ szimbolikus dátumai közül. De vajon mi is volt eredetileg ez a nap, és mire figyelmeztethet napjainkban, amikor az uniós csatlakozással egy új réteg rakódik – vélhetőleg tartósan, ám korántsem biztos, hogy pozitívan – erre a napra?

Május elseje eredetileg – a II. Internacionálé 1889-es döntése értelmében – a nyolcórás munkanapért folytatott világméretű küzdelem összehangolt, nemzetközi momentuma volt, amelyre az apropót az 1886-os amerikai események – a május elsejei nagy sztrájk, majd az azt követő megtorlások, sortüzek és justizmordok adták. A hangsúly már első ízben, 1890-ben is a nemzetköziségen és a munkások szolidaritásán volt, és a munkásmozgalomban jelentkező szektásság, az anarchizmus és a marxi szocializmus közötti viták meghaladásán. Az, ami később a munka ünnepe lett, kezdetekben éppen a munka elleni demonstráció volt, az elidegenedett kapitalista bérmunka tagadása, és a munkások ünnepe.

Ez az idilli összhang azonban nem tarthatott sokáig. Az új Internacionálén belül ismét fellángoltak a régi viták, és a munkásmozgalmon belüli szakadást nem lehetett egy-egy szimbolikus gesztussal orvosolni. Az eltérő koncepciók eltérő ünnepekhez vezettek. Az anarchisták már a tizenkilencedik század végén úgy tekintették a május elsejei nemzetközi megmozdulásokat, miknt az azonnali forradalom lehetőségét. Az anarchista mozgalom tömegerejének hanyatlásával nőtt a harciasságuk – ugyanakkor inkább ők őrizték meg a munkásünnep, a nemzetközi proletárharc napjának eredeti hagyományait: azt a spontán karneváljellegűt, amely nem tűrt központi irányítást, hiszen éppen egy abszurd centralizáció, a tőke logikája ellen emelte fel zászlaját.

A május elsejei ünnepségek az anarchisták számára nem csupán propagandalehetőséget teremtettek, de egyben annak megmutatását is, hogy az anarchiz-

mus lobogója még mindig jelen van, és alternatívát jelenthet az etatista szocializmussal szemben, amelyet ők természetesen egyáltalán nem tekintettek szocializmusnak. Másrészt viszont ezeken a felvonulásokon és demonstrációkon óhatatlanul kialakult valamiféle akcióegység a tüntetők között – különösen ott, ahol a felvonulásokat a hatóságok rossz szemmel nézték, vagy egyenesen betiltották – hiszen a nagybetűs és igencsak kézzelfogható Ellenség, a karhatalom nemigen nézte a zászlók színét. Május elseje tehát a huszadik század folyamán a nyugati országokban valamilyen szinten mindig megőrizte általános proletárjellegét, a termelők dacos büszkeségét a rajtuk élősködő kapitalistákkal szemben.

Nincs ez másként ma sem. A baloldali radikalizmus ugyan új kihívásokkal szembesül, és a mai anarchizmus is sokban különbözik múlt századi elődeitől, ám május elseje továbbra is egyként szimbólum, propagandalehetőség, és a direkt akció ígérete. London, Párizs, Berlin vagy éppen Prága utcáin együtt vonulnak az anarchisták, a különféle antiglobalizációs csoportok, a kommunisták... És bár céljaik és módszereik különböznek, mégis ezen az egy napon valamiféle, jóllehet csalóka egységbe tömöríti őket a nemzetközi proletárszolidaritás eszméje. Hiszen ma is léteznek proletárok, még ha ideológusok tömegei dolgoznak is ennek az elkendőzésén. Az alapvető érdekek és az alapvető ellentmondások ma is ugyanazok, mint egy évszázaddal korábban. A történelem új kérdéseket felvetett ugyan, de választ még a régi kérdésekre sem adott.

Május elsején nem a “munkát” ünnepeljük, hanem az antikapitalista ellenállást, amely mindaddig létezni fog, és léteznie is kell, amíg a világot a kapitalizmus abszurd rendszere uralja. Sok réteg rakódott az elmúlt bő egy évszázadban erre a napra – megszüntetni mégsem lehetett. Május elseje nem csupán az új nyár ígéretét hordozza, de egy jobb, szabadabb, kizsákmányolástól ments világ lehetőségét, vagy legalábbis reményét is. Szimbólum, de több mint szimbólum. Ha nem is szabadnak, de a szabadság vágyának kifejeződése. Talán az utolsó valódi proletárünnep.

(A vitához hozzászólók írásait a Szerkesztőség várja, a Május Elseje Társaság, Budapest, II. Zsigmond tér 8. sz. alatti címére.)

Nyilatkozat

A Május Elseje Társaság a munkásmozgalom része, hagyományainak egyik őrzője. Számunkra természetes a munkásmozgalom jelképeinek tisztelete. Társaságunk I. Országos Közgyűlésén 1989-ben leszögezte: “Eltérően azoktól, akik a zászlótól is szabadulni akarnak, mi ennek megtisztítására, felemelésére törekszünk.”

Jól emlékszünk, hogy nem csak a munkásmozgalom, hanem a polgári demokrácia képviselői is világos különbséget tettek a horogkereszt és a vörös csillag mögött álló erők között. Így tettek például Rooseveltt és Churchill is a II. világháború idején.

A munkásmozgalom jelképei – miként maga a mozgalom is – népünk, nemzetünk történelmének szerves, kitörölhetetlen részévé váltak. Irodalmi életünk nagyjainak műveiben a 19. és 20. században a reményesség megtestesítőjeként jelennek meg ezek a jelképek. Sok honfitársunk ma is büszke azokra a diplomákra, oklevelekre, kitüntetésekre, amelyekért annak idején megdolgozott, és melyeken e jelképek szerepelnek. Elismerésünket fejezzük ki Vajnai Attilának és mindazoknak, akik személyes bátorságukkal kiálltak a vörös csillagot tiltó törvény megváltoztatásáért. Meggyőződésünk, hogy a személyes bátorságnak akkor van értelme, ha az a közvéleményben komoly visszhangot tud kiváltani. Úgy tűnik, hogy most elindult egy ilyen folyamat. Ennek értelmében értünk egyet a vörös csillag tiltása ellen fellépő különböző politikai erőkkel. Külön is képtelenségnek – az európai demokratikus hagyományokkal, a többi Európai Unió ország törvényeivel ellentétesenek – tartjuk a vörös csillag viselésének törvényi korlátozását.

Reméljük, hogy a magyar országgyűlésben helyet foglaló haladó demokratikus erőkben lesz annyi bátorság, hogy eltörlik a korábban hozott törvénynek ezt a szégyenfeltjét.

2004. április 17.

**Május Elseje Társaság
Országos Intéző Bizottsága**

MÁJUS ELSEJE

TÁRSASÁG

Fáklya

IRODALMI MELLÉKLET

HAZA – HALADÁS – EURÓPA

(Tóth Miklós ismeretterjesztő irodalmi összeállítása)

Múlnak az esztendők: változnak az emberi dolgok;
S változik, ím Európa szemünk láttára naponként.
Int az idő!

Jer! Menjünk, mint emberek és polgárok, az erkölcs
Útján, szent kötelességünk betölteni. Nincsen,
Emberiség nélkül nincs érdem; s nincs haza nélkül
Emberiség.

BATSÁNYI

BATSÁNYI JÁNOS:

A FRANCIAORSZÁGI VÁLTOZÁSOKRA

Nemzetek, országok! Kik rút kelepcebén
Nyögtök a rabságnak kínos kötelében,
S gyászos koporsóba döntő vas-igátok
Nyakatokról eddig le nem rázhattátok;
Ti is, kiknek vérét a természet kéri,
Hív jobbagyitoknak felszentelt hóhéri,
Jertek, s hogy sorsotok előre nézzétek,
Vigyzó szemetek Párizsra vessétek!

1789

KÖLCSEY FERENC:

PARAINESIS

Természet és kedvező körülmények soknak sokat nyújtanak; hanem e szerencsére támaszkodni hiú gondolat. A szerencse külső s belső adományit saját igyekezettel nemesíteni, s amit szerencse önkényt nem adott, fáradatlan szorgalommal magunkévá tenni: oly szükség, mi alól nagyra és nemesre törekedő ember magát fel nem oldozhatja. Voltak idők, midőn a lelkeken bizonyos restselkedés ült; egyenként mutatkoztak; s kenyérkereső, parányi tudomány vala mindaz, amivel a közdolgok férfiai a mindennapi világot százados formák szerint igazgatták. Most a földkerekség legnagyobb részét erős rendület járja keresztül; korunk új szükségeket s formákat vőn magára; minden pálya, minden láthatár szélesedni kezd; egész néptömegek kezdenek gondolkozni; s egy hatalmas egyetemi ország talpkövei tétettek le: az ismeretek országáé.

1836

CSOKONAI VITÉZ MIHÁLY:

Az estve

.....
Bódult emberi nem! Hát szabad létedre
Mért vertél zárbékót tulajdon kezedre?
Tiéd volt ez a föld, tiéd volt egészen,
Melyből most a kevély s fősvény dézrát vészen.
Mért szabtal hát határt önfiad között;
Ládd-é, már egymástól megkülönözött.
Az "enyim", a "tied" mennyi lármát szüle,
Miolta a "miénk" nevezet elüle.
Hajdan a termőföld, míg birtokká nem vált,
Per és lárma nélkül annyi embert táplált,
S többet: mert akkor a had és veszettség
Mérgétől nem veszett annyi sok nemzetség.
Nem volt még koldusa akkor a törvénynek,
Nem született senki gazdagnak, szegénynek.
Az igazságtévő határok és halom,
A másét bántani nem hagyó tilalom
Nem adott még okot annyi sok lármára,
Mert az elégség volt mindennek határa,
Nem állott volt még ki a kevély uraság,
Hogy törvényt hallgasson tőle a szolgaság;
S rozskenyérhajból is karácsonyja legyen,
Hogy az úr tortátát s pástétomot egyen.
Nem bírt még a király húsz, harminc milliót,
Nem csikart kitülök dézrát és porciót,
Melyből boldogokká tudja őket tenni,
Azaz tonkin-fészket legyen miből venni.
em bujt el a fősvény több embertársától,
Hogy ment legyen pénze a haramiától,
Akit tán tolvajjá a tolvaj világ tett,
Mert gonosz erkölccsel senki sem született.
Nem is csuda, mert már a rétek árkolva,
És a mezők körül vannak barázdolva;
Az erdők tilalmas korlát közt állanak,
Hogy benne az urak vadjai lakjanak
A vizek a szegény a szegény emberekre nézve
Tőlük-munkált fákkal el vagynak pécézve.
Te vagy még egyedül, ó arany holdvilág,
Melyet árendába nem ad még a világ.
Te vagy még , éltető levegő! Amelyen
Indzsenéri duktus nem járt semmi helyen.
Téged még, ó legszebb hangú szimfónia,
Ingyen is hallgathat minden ember fia;
S titeket, ó édes erdei hangzások,
Hallgatnak a szegény pásztorok, munkások,
Mikor a mesterség gyáva hangjainál
A kényes nagy világ fásasztó bált csinál.
Ó áldott természet, ó, csak te vagy nekem
Az a tetőled nyert birtokom s vidékem,
Melynek én örökös földesura lettem,
Mihelyt teáltalad embernek születtem.

1796

VÖRÖSMARTY MIHÁLY:

GONDOLATOK A KÖNYVTÁRBAN

Hová lépsz most, gondold meg, ó tudós,
 Az emberiség elhányt rongyain
 Komor betűkkel, mint a téli éj,
 Leírva áll a rettentő tanulság:
 "Hogy míg nyomorra milliók születnek,
 Néhány ezernek jutna üdv a földön,
 Ha istenésszel, angyalérzelemmel
 Használni tudnák éltök napjait"
 Miért e lom ? hogy mint juh a gyepen
 Legeljünk rajta ? s léha tudománytól
 Zabáltan elhenyéljük a napot ?
 Az isten napját ! nemzet életét !
 Miért e lom ? szagáról ismerem meg
 Az állatember minden bűneit.
 Erény van írva e lapon ; de egykor
 Zsivány ruhája volt. S amott ?
 Az ártatlanság boldog napjai
 Egy eltépett szűz gyöngye öltönyén,
 Vagy egy dühös bujának pongyoláján,
 És itt a törvény – véres lázadó,
 Hamis bírák és zsarnokok mezéből
 Fehérre mosdott könyvnek lapjain.
 Emitt a gépek s számok titkai !
 De akik a ruhát elszagatták
 Hogy majd belőle csinos könyv legyen,
 Számon kívül maradtak : Ixion
 Böszült vihartól űzött kerekén
 Örvény nyomorban, vég nélkül kerengők.
 Az örült ágyán bölcs fej álmodik ;
 A csillagászat egy vak koldusasszony.
 Condráin méri a világokat :
 Világ és vakság egy hitvány lapon!
 Könyv lett a rabnép s gyávák köntöséből
 S most a szabadság és a hősi kor
 Beszéli benne nagy történetét.
 Hűség, barátság aljas hitszegők
 Gúnyáiból készült lapon regél.
 Irtózatot hazudság mindenütt !
 Az irt betűket a sápadt levél
 Halotti képe kárhoztatja el.
 Országok rongya! könyvtár a neved.
 De hát hol a könyv, mely célhoz vezet?
 Hol a nagyobb rész boldogsága? — Ment-e
 A könyvek által a vélag elébb?
 Ment, hogy minél dicsőbbek népei,
 Salakjok annál borzasztóbb legyen,
 S a rongyos ember böszült kebele
 Dögvészt sóhajtson a hír nemzetére.
 De hát ledöntsük, amit ezredek
 Ész napvilága mellett dolgoznak?
 A bölcsék és a költők művet,
 S mit a tapasztalás arany
 Bányáiból kifejtett az idő?
 Hány fényes lélek tépte el magát,
 Virrasztott a szív égő romja mellett,
 Hogy tévedt, sújtott embertársainak
 Irányt adjon s erőt, vigasztalást.
 Az el nem ismert érdem hősei,
 Kiket – midőn már elhunytak s midőn
 Ingyen tehette – csúfos háladattal

Kezdett imádni a galád világot,
 Népboldogító eszmék vértanúi,
 Ők mind e többi rongykereskedővel,
 Ez unt fejek- s e megkorhadó szívekkel
 Rossz szenvedélyek oktatóival
 Ők mind együtt – a jók a rossz miatt –
 Egy máglya üszkén elhamvadjanak?
 Ó nem, nem! amit mondtam, fájdalom volt,
 Hogy annyi elszánt lelkek fáradalma,
 Oly fényes elmék a sár fiait
 A süllyedéstől meg nem mentheték !
 Hogy még alig bír a föld egy zugot,
 Egy kis virányt a pusztá homokon,
 Hol legkelendőbb név az emberé,
 Hol a teremtés ősi jogai
 E névhez: "ember"! advák örökül –
 Kivéve aki feketén született,
 Mert azt baromnak tartják e dicsők
 S az isten képét szíjjal ostorozzák.
 És mégis – mégis fáradozni kell.
 Egy újabb szellem kezd felküzdeni,
 Egy új irány tör át a lelkeken :
 A nyers fajokba tisztább érzeményt
 S gyümölcsözőbb eszméket oltani,
 Hogy végre egymást szívben átkarolják,
 S uralkodjék igazság, szeretet.
 Hogy a legelső pár is kunyhájában
 Mondhassa bizton: nem vagyok magam!
 Testvérim vannak, számos milliók;
 Én védem őket, ők megvédnek engem.
 Nem félek téled, sors, bármit akarsz.
 Ez az, miért csüggedni nem szabad.
 Rakjuk le, hangyaszorgalommal, amit
 Agyunk az ihlet órákban teremt
 S ha összehordtunk minden kis követ,
 Építsük egy újabb kor Babelét,
 Míg olyan magas lesz, mint a csillagok.
 S ha majd benéztünk a menny ajtaján,
 Kihallhatók az angyalok zenéjét,
 És földi vérünk minden cseppjei
 Magas gyönyörnek lángjától hevcültek,
 Menjünk szét, mint a régi nemzetek,
 És kezdjünk újra tűrni és tanulni.
 Ez hát a sors és nincs vég semmiben ?
 Nincs és nem is lesz, míg a föld ki nem hal
 S meg nem küvülnek élő fiai.
 Mi dolgunk a világon? küzdeni,
 És tápot adni lelki vágyainknak.
 Ember vagyunk, a föld s az ég fia.
 Lelkünk a szárny, mely ég felé viszen,
 S mi ahelyett, hogy törnénk fölfelé,
 Unatkozunk s hitvány madár gyanánt
 Posvány iszapját szopva éldegéljük?
 Mi dolgunk a világon? küzdeni
 Erőnk szerint a legnemesbekért.
 Előttünk egy nemzetnek sorsa áll.
 Ha azt kivittuk a mély süllyedésből,
 S a szellemharcok tiszta sugaránál
 Olyan magasra tettük, mint lehet,
 Mondhatjuk, térvén őseink porához:
 Köszönjük, élet ! áldomásodat,
 Ez jó multság, férfimunka volt!

PETŐFI SÁNDOR:

A XIX. SZÁZAD KÖLTŐI

Ne fogjon senki könnyelműen
A húrok pengetéséhez !
Nagy munkát vállal az magára,
Ki most kezébe lantot vesz.
Ha nem tudsz mást, mint eldalolni
Saját fájdalmad s örömed:
Nincs rád szüksége a világnak,
S azért a szent fát félretedd.

Pusztában bujdosunk, mint hajdan
Népével Mózes bujdosott,
S követte, melyet isten küldte
Vezérül, a lángoszlopot.
Ujabb időkben isten ilyen
Lángoszlopoknak rendelé
A költőket, hogy ők vezessék
A népet Kánaán felé.

Előre hát mind, aki költő,
A néppel tűzőn-vízen át!
Átok reá, ki elhajtja
Kezéből a nép zászlaját,
Átok reá, ki gyávaságból
Vagy lomhaságból elmarad,
Hogy míg a nép küzd, fárad, izzad,
Pihenjen ő árnyék alatt!

Vannak hamis próféták, akik
Azt hirdetik nagy gonoszán,
Hogy már megállhatunk, mert itten
Az ígéretnek földje van.
Hazugság, szemtelen hazugság,
Mít milliók cáfolnak meg,
Kik nap hevében éhen-szomjan,
Kétségbeesve tengenek.

Ha majd a bőség kosarából
Mindenki egyaránt vehet,
Ha majd a jognak asztalánál
Mind egyaránt foglal helyet,
Ha majd a szellem napvilága
Ragyog minden ház ablakán:
Akkor mondhatjuk, hogy megálljunk,
Mert itt van már a Kánaán!

És addig? Addig nincs megnyugvás,
Addig folyvást küszködni kell. –
Talán az élet, munkáinkért,
Nem fog fizetni semmivel,
De a halál majd szemeinket
Szelíd lágy csókkal zárja be,
S virágkötéssel, selyempárnán
Bocsát le a föld mélyibe.

ADY ENDRE:

MAGYAR JAKOBINUS DALA

Ujjunk hegyéből vér serken ki,
Mikor téged tapogatunk,
Te álmos, szegény Magyarország,
Vajjon vagy-e és mink vagyunk?

Vajjon lehet-e jobbra várni?
Szemünk és lelkünk fáj bele,
Vajjon föléd valahára
A szolgáló-népek Bábele?

Ezer zsibbadt vágyból mért nem lesz
Végül egy erős akarat?
Hiszen magyar, oláh, szláv bánat
Mindigre egy bánat marad.

Hiszen gyalázatunk, keservünk
Már ezer év óta rokon.
Mért nem találkozunk süvöltve
Az ember-barrikádokon?

Dunának, Oltnak egy a hangja,
Morajos, halk, halotti hang,
Árpád hazájában jaj annak,
Aki nem úr és nem bitang.

Mikor fogunk már összefogni?
Mikor mondunk már egy nagyot
Mi, elnyomottak, összetörtök,
Magyarok és nem magyarok?

Meddig lesz még úr a betyárság
És pulya had, mi, milliók?
Magyarország népe meddig lesz
Kalitkás seregély-fiók ?

Bús koldusok Magyarországa,
Ma se hitünk, se kenyérünk,
Holnap már minden a miénk lesz,
Hogyha akarunk és merünk.

1908

JUHÁSZ GYULA:

ÚJ VALLOMÁS

Minden szerelmet, amely bennem égett,
Mint égi tűz és kárhozati láng,
Melytől kigyúltak bennem messze fények
S ragyogtak földi fároszok gyanánt,
Minden szerelmet most rád pazarolva
Szeretlek nép, munkás és szenvedő,
Te vagy reményem óriási tornya,
Mely mélységből az egekbe nő.
Te vagy egyetlen és végső szerelmem,
Minden nyaramnál forróbb hevületben
Ölel dalom és csókol énekem,
Anyám te vagy s te vagy a gyermekem!

Minden gyűlölség, amely bennem égett,
Mint ifjú vadság és mint férfi gög,
Mely boldogított, mint a drága mérgek
A mámorod ivót, halált hívót,
Minden gyűlölség szálljon most felétek,
Kik a szabad jövődet féltitek,
Kik renyhe jólét párnáin henyéltek
S tagadjátok az egyetlen hitet :
Hogy szent az élet és hogy szent az ember,
Ki jövőt épít, mint korállt a tengert,
Ki a sötét odúkból fényre vágyva,
Majd győzni fog a földön nemsokára !

1924 – 1925

RADNÓTI MIKLÓS:

HISPÁNIA, HISPÁNIA

Két napja így zuhog s hogy ablakom nyitom
Páris tetői fénylenek,
felhő telepszik asztalomra
s arcomra nedves fény perreg.

Házak fölött, de mélyben állok mégis itt,
rámsír az esővert korom,
s szégyenkezem e lomha sártól
s hírektől mocskos alkonyon.

Ó suhogó, feketeszárnyú háború,
szomszédból szálló rémület!
nem vetnek már és nem is aratnak
és nincsen ott többé szüret.

Madárfió sem szól, az égből nap se tűz,
anyáknak nincsen már fia,
csupán véres folyóid futnak
tajtékosan, Hispánia!

De jönnek új hadak, ha kell a semmiből,
akár a vad forgószelek,
sebzett földekről és a bányák
mélyéről induló sereg.

Népek kiáltják sorsodat, szabadság!
ma délután is érted szállt az ének;
nehéz szavakkal harcod énekelték
az ázottarcu párisi szegények.

1937

JÓZSEF ATTILA:

THOMAS MANN ÜDVÖZLÉSE

Mint gyermek, aki már pihenni vágyik
És el is jutott a nyugalmas ágyig
Még megkérel, hogy: "Ne menj el, mesélj" –
(így nem szökik rá hirtelen az éj)
s míg kis szíve nagyot szorongva dobban,
tán ő se tudja, mit is kíván jobban,
a mesét-e, vagy azt, hogy ott legyél :
így kérünk: Ül le közénk és mesélj.
Mond el, mit szoktál, bár mi nem feledjük,
Mesélj arról, hogy itt vagy velünk együtt
S együtt vagyunk veled mindannyian,
Kinek emberhez méltó gondja van.
Te jól tudod, a költő sose lódít :
Az igazat mondd, ne csak a valódit,
A fényt, amelytől világlik agyunk,
Hisz egymás nélkül sötétben vagyunk.
Ahogy Hans Castorp madame Chauchat testén,
Hadd lássunk át magunkon itt ez estén.
Párnás szavadon át nem üt a zaj –
Mesélj arról, mi a szép, mi a baj,
Emelvén szívünk a gyásztól a vágyig.
Most temettük el szegény Kosztolányit
S az emberségen, mint rajta a rák,
Nem egy szörny állam iszonyata rág
S mi borzadva kérdezzük, mi lesz még,
Honnan uszulnak ránk új ordas eszmék,
Fő-e új méreg, mely közénk hatol –
Meddig lesz hely, hol felolvasható? ...
Arról van szó, ha te szólsz, ne lohadjunk,
De mi férfiak férfiak maradjunk
És nők a nők – szabadok, kedvesek
S mind ember, mert az egyre kevesebb ...
Foglalj helyet. Kezdd el a mesét szépen.
Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen
Néz téged, mert örül, hogy lát ma itt
Fehérek közt egy európaít.

1937

FÁKLYA**A Május Elseje Társaság híradója**

Felelős kiadó: Dr. Aggod József
Felelős szerkesztő: Berényi Ferenc
Szerkeszti: a Szerkesztőbizottság.
Tagjai: Ferencz Lajos,
Kovács György, dr. Orbán Péter,
Tabák Sándor, dr. Tóth Miklós.

Cím: 1023 Budapest, Zsigmond tér 8.
Telefon: 335-4236
Nytsz.: B/PHF/805/1991
Internet: www.extra.hu/faklya
E-mail: faklya@extra.hu
Nyomda: Unió-Kuvert Kft. Budapest